

Cerkve

Haložani in Zagorci so bili dolga stoletja bogaboječi in skromni ljudje. O tem pričajo številne cerkvice, ki so jih postavljali na najbolj izpostavljenih krajih. Če upoštevamo materialno blagostanje ljudi v tej pokrajini in število cerkvic, ki so jih sami zgradili, potem je jasno, da so si nebesa zaslužili že na zemlji. Sicer pa so še danes navajeni trdega in vztrajnega dela, zato njihove vneme pri gradnji cerkva, kapelic, križev na razpotjih in še česa ni težko razumeti.

Na razmeroma majhnem haloškem območju je danes mogoče obiskati kar dve desetini cerkva in še kakšno ruševino povrh. Toliko sakralnega bogastva je težko na kratko opisati, zato jih bomo tu le naštel in predstavili njihove osnovne podatke ter posebnosti. Blizu vsake haloške ali zagorske cerkvice je zagotovo domačija, v kateri imajo ključ cerkvenih vrat, ki ga obiskovalcem zaupajo ali jih pospremijo v svetišče.

Zavrč

Na najbolj izpostavljenem severovzhodnem delu Haloz, kjer se Drava po nekaj kilometrih druženja ločuje od skrajnega vzhoda haloškega gričevja, je bil že v davni pomemben prostor za brod in kasneje most preko reke, tod je vodila rimska cesta. Že sredi 15. stoletja je kraj Sauritsch imel župnijo, v 17. stoletju že šolo, danes pa je pomemben mednarodni mejni prehod in sedež ene najmanjših slovenskih občin (Zavrč ima s svojimi okoliškimi naselji 1500 prebivalcev).

- **Cerkev Sv. Miklavža**, dekanijska in župnijska, prvič omenjena 1430., sedanja stavba iz leta 1670 s kvalitetno baročno opravo,
- **Cerkev Device Marije**, zavetnice splavarjev po Dravi, so zgradili 1538.
- **Sv. Mohor** na Turškem vrhu, 17. stoletje, poznogotski prezbiterij, odlična razgledna točka na državni meji,
- **Cerkev Sv. Janeza** – Gorenjski vrh, po domače Janž, 17. stoletje, baročna oprava
- **Sv. Urban** – razvaline poznogotske cerkve na Belskem vrhu (Vrbajnsak, 412 m n. m.), v 19. stoletju je cerkev uničila strela.

Gorišnica

Če so se v prvi polovici 13. stoletja po Gorišnici imenovali celo vitezi, potem je kraj že takrat moral cveteti. Sicer pa je njegova lega sredi Ptujskega polja že Rimljanom pomenila najbližjo pot za njihovo cesto iz Poetovione proti Savariji. Tako je še danes glavna pot z zahoda proti vzhodu speljana skozi ta kraj, ki pa je svoje središče začel intenzivno razvijati nekoliko južneje ob cerkvi.

Blizu je športno letališče v Moškanjcih, poleg ceste med Ptujem in Ormožem teče skozi kraj tudi železnica. V Gorišnici je obnovljena Dominkova domačija, eden lepših primerov panonske arhitekture.

- **Cerkev Sv. Marjete**
- Stoji na domnevnem mestu nekdanjega rimskega svetišča, prvič jo viri omenjajo leta 1391. Sedanja neoromanska podoba cerkve je iz leta 1854. Med drugo vojno so jo Nemci minirali, domačini pa takoj obnovili.

Cerkev Sv. Katarine v Cirkulanah

Cirkulane

Ko je frankovski vladar Karel Veliki leta 811 odločil, da bodo kraji južno od Drave pripadli oglejskemu patriarhatu, severno pa salzburški nadškofiji, so Haložani postali tlačani borlskega gospodstva za celo tisočletje. Kraj Cirkulane (Sveta Barbara v Halozah, kot se je po zavetnici župnijske cerkve dolgo časa tudi uradno imenoval) je bil v prvi polovici 20. stoletja najmočnejše gospodarsko, prosvetno in kulturno središče Haloz. Pozneje je nazadoval, zdaj pa je ponovno postal občinsko središče, kar mu daje nove razvojne možnosti. V dolino potoka Bela razloženi kraj je dobro izhodišče za potepanja po okoliških vinskih goricah in gozdnatih severnih pobočjih gričev, ki se tu dvigajo do 330 ali nekaj več metrov nad morsko gladino.

- **Cerkev Sv. Katarine** ob potoku Bela je bila zgrajena okrog leta 1290 kot poznoromanska stavba, prva cerkev v notranjosti Haloz. Turki so jo 1532. požgali, domačini pa hitro obnovili. Pozneje so jo opustili in je danes prazna.

- **Cerkev Sv. Barbare** stoji na mestu, kjer so desetletje po turškem divjanju bili zgradili Barbarino kapelo, jo obdali z obrambnim zidom, potem pa 1674. kapelo nadomestili z današnjo cerkveno ladjo in ji 1750. dodali še 52 metrov visok baročni zvonik, ki je eden najvišjih in najlepših na Štajerskem. Pri zidavi cerkve so največ pomagali lastniki gradu Borl, grofje Sauerji, ki so pokopani v kripti cerkve.
- **Cerkev Sv. Ane**, Veliki vrh, božjepotna cerkev (26. julij) je bila zgrajena med letoma 1684 (ko so končali Barbarino cerkev v Cirkulanah) in 1699, kvalitetna baročna oprema s tremi oltarji mariborskega kiparja Franca Krištofa Reissa.
- **Cerkev Sv. Elizabete** v Pohorju, zgrajena pred 1673., razgledna točka.

Zgornji Leskovec

Dokazano je kraj Zgornji Leskovec ob potoku Psičini obstajal že sredi 15. stoletja, v resnici pa mora biti še veliko starejši. Kraj se je razvil okrog župnijske cerkve sv. Andreja, skupaj z okoliškimi dvanajstimi kraji pa ima nekaj nad 1300 prebivalcev. Zgornji Leskovec spada v občino Videm pri Ptujju.

- **Cerkev Sv. Andreja**, župnijska cerkev v Leskovcu, zgrajena pred letom 1545, večkrat obnovljena, bogato poslikana.
- **Cerkvici Sv. Avgušтина in Sv. Magdalene**, Velika Varnica, 504 m n. m., izjemen razgled na Haloze, Zagorje, Panonsko dolino, Pohorje in Slovenijo do Alp. Cerkev sv. Avgušтина je edina slovenska romarska cerkev, posvečena temu svetniku, zgrajena okrog 1800, iz istega časa je cerkev sv. Magdalene le nekaj korakov stran, obe le nekaj metrov od državne meje.

Videm

Kraj pod obronki Haloz, ki ima danes povsem urban videz, je nastal že v 14. stoletju okoli gradu Tranek nad Dravinjo. Gradu danes ni več, kraj se je razvil na obeh bregovih Dravinje okrog cerkve. Videm je občinsko središče za nekaj nad tri tisoč prebivalcev.

- **Cerkev Sv. Vida**

- Njeno jedro sega še v obdobje romanike. Sedanjo obliko je dobila že 1445. leta, gotško jedro, barokizirana; oltar Sv. Roka je delo Jožefa Strauba.
- **Podružnična cerkev sv. Janeza**, nekoč je bila to **kapela** nekdanjega gradu Traun, Dravinjski vrh, romanska stavba, zgrajena okoli leta 1300, zvonik mlajši, v kapelo vzdanih več rimskih kamnov, najbolj znan je relief Ifigenijin beg s Tavride.

Podlehnik

Kraj se je razvil na pomembni poti od severa proti jugu, po kateri še danes poteka Phyrnska prometna žila iz osrednje Nemčije preko Avstrije skozi Slovenijo do Dalmacije. Za to ozemlje so se skozi stoletja pulili različni zemljiški gospodje, po njem so večkrat teptali Turki in še celo kuga se je skozi te kraje selila po Evropi. Najbolj znani posestniki pa so bili dominikanci in minoriti iz bližnjega Ptuja, ki so v kraju pustili tudi glavne arhitekturne spomenike.

Po okoliških razloženih naseljih pa je mirno in spokojno, kakor da bi vstopili v drug svet od onega doli v prometni dolini. To spokojnost je mogoče začutiti in užiti že ob bližnjem umetnem ribniku, le nekoliko s poti od Podlehnika proti Gorci. Kdor ni navdušen ribič, bo navdušen nad mirnim sprehodom po ribniškem obrežju.

- **Marijina cerkev** je gotška arhitektura z zvezdasto obokanim prezbiterijem, obdali so jo z obzidjem za zaščito pred turškimi vpadi (že porušeno); do l. 1828 je bila župna cerkev, potem so sedež prenesli v cerkev sv. Trojice.
- **Cerkev Sv. Trojice**, Gorca, je mogočna baročna stavba iz leta 1654, glavni oltar je iz leta 1671. Ob cerkvi je minoritski samostan sv. Trojice iz istega obdobja.
- **Cerkev Sv. Duha**, Rodni vrh, iz leta 1662, s starejšim prezbiterijem iz 15. stoletja, razgledna točka.

Žetale

To je zanimiv in slikovit haloški kraj, ki se je razvil v dolinici pod razmeroma visokimi okoliškimi hribi in to celo tam, kjer niti za manjši kraj ni bilo dovolj ravnice. Žetale omenjajo že v 13. stoletju, pozneje so jih v zgodovinskih dokumentih vpisali ob vpadih Turkov in izbruhov zahrbtnih kuge. Kraj je do danes obdržal svojevrsten videz, čeprav se v zadnjem času precej hitro razvija; s svojo poldrugo tisočnico prebivalcev je postal samostojna občina. Žetale so že globoko v zahodnem, tako imenovanem gozdnatem delu Haloz.

- **Cerkev Sv. Mihaela** v Žetalah, gotška stavba iz 15. stol.
- **Cerkev Marije Tolažnice** na Brezju pri Žetalah, zgrajena 1716 – 1723, mogočna baročna stavba, orgle celjskega orglarja Frančiška Janečka iz leta 1763.
- **Cerkev sv. Boštjana** pod Resenikom iz leta 1414, posvečena zavetniku pred kugo in zgrajena v času razsajanja te bolezni.
- **Cerkev Sv. Donata** pod Donačko goro – zgrajena med letoma 1716 in 1741 na južnem pobočju; v bližini so lomili žrmljenšak, poseben kamen za mletje žita v žrmljah. Po ljudski legendi naj bi cerkev nekoč stala na vrhu Donačke gore (883 m n. m), pa jo je razušila strela in eden od dveh zvonikov se je skotalil po južnem pobočju in obstal tam, kjer je Donatova cerkev danes.

Stoperce

V ozki dolini potoka Skralske je naselje Stoperce obstajalo vsaj že v 15. stoletju. Zaradi višjih bregov, strmih pobočij in senčnatih dolinic so tu pogoji za življenje še precej težji kot v vzhodnem delu Haloz. Gozdovi in živinoreja dajejo večino zaslužka, zaradi oblikovanosti terena pa ima ta del Haloz dovolj vode, tako da je bilo tod v preteklosti kar nekaj vodnih mlinov, ki pa jih ni več. Stoperce so poleg Žetal odlično izhodišče za vzpon na Donačko goro.

- **Cerkev Sv. Antona Puščavnika** prvič omenjajo 1441. Prvotno gotško stavbo so večkrat prezidavali. Kipi na glavnem oltarju iz leta 1750 so delo znanega Jožefa Strauba.

Ptujska Gora

Tako kot se cerkev in cel kraj prepletata na Ptujski Gori, se najbrž nikjer drugje. Ni dvoma, da je naselje obstajalo že veliko pred cerkvijo, a z njeno postavitvijo koncem 14. stoletja je 350-metrski grič nad Dravskim poljem zaživel povsem novo življenje. Cerkev je zaradi zaobljub dalo postaviti takratno plemstvo, ki je pridobilo najboljše mojstre takratnega časa in ti so zgradili najlepšo gotsko cerkev v tem delu Evrope. Turki so jo dvakrat razdejali, enkrat pa se je pred njihovim besom hrib s cerkvijo ovil v črn oblak, da je niso našli (zato so jo imenovali tudi Črna Gora), domačini pa so si okrog cerkve postavili visoko obzidje. Zaradi cerkve je kraj dobival vrsto pomembnih pristojnosti, danes pa je nekajkrat na leto veliko zbirališče romarjev z vseh strani.

- **Cerkev Marije Zavetnice s plaščem**
- Kamniti relief iz začetka 15. stoletja v glavnem oltarju predstavlja Marijo z detetom, ki je pod svoj plašč sprejela in tako obvarovala množico resničnih ljudi takratnega časa. Izjemen gotski prostor in arhitektura, vrsta baročnih oltarjev, izjemna (baročna) prižnica, nekaj najlepših gotskih plastik in moderni vitraži – pojoča okna, ki ponazarjajo Sončno pesem sv. Frančiška.
- **Cerkev Sv. Janeza Krstnika** iz 15. stoletja, Janški vrh, stoji na najvišjem delu tega kraja (462 m n. m), leta 1487 so jo razdejali Turki, razgledna točka.

Cerkev Marije Zavetnice s plaščem na Ptujski Gori

Majšperk

Kraj s cerkvijo je po pisanih virih obstajal že pred letom 1261, ko je nad vasjo stal tudi grad Monsberg, na katerega spominja le še nekaj kamnitih ostankov. Z gosposčino je kraj doživel vzpone in padce srednjega veka, v prejšnjem stoletju pa je v naselju Breg začela rasti industrija (usnjarska, tekstilna), ki je prinesla razvoj in razcvet kraja. Danes je Majšperk samostojna občina.

Cerkev Sv. Miklavža

je bila že sredi 13. stoletja župna cerkev. Sedanjo stavbo so zgradili 1639. in jo do danes večkrat prenovili.

Cerkev Sv. Bolfenka, Jelovice, iz leta 1649, pred desetletjem obnovljena, odkrili poslikani leseni strop in freske.

Župnijska cerkev Sv. Marije v Lepoglavi

je izjemno gotsko in pozneje barokizirano delo cerkvene arhitekture; posebej je poznana po freskah najbolj znanega umetnika te vrste, pavlinca Ivana Krstitelja Rangera (18. stol.), ki je poslikal mnoge hrvaške cerkve. V turistični coni Haloze – Zagorje pa se z njegovimi umetninami ponašajo še kapelice Sv. Ivana v Gorici, sv. Jurija v Purgi ter Matere božje Snežne v Žarovnici in župnijske cerkve Blažene device Marije v Višnjici, Sv. Martina v Donji Voči in Sv. Bartola v Kamenici.

Cerkev Sv. Barbare v Natkrižovljanu

Eno najlepših razgledišč po haloških in zagorskih bregovih in dolinicah je pri Barbarini cerkvi v Natkrižovljanu. Od tam seže pogled do Varaždina, Donačke gore, na Varaždinsko in Ptujsko polje, po vinorodnih bregovih in reki Dravi. Cerkev je baročna, v njej je znana lesena pietà – Mati božja z mrtvim Jezusom v naročju – narejena po Michelangelovem vzoru in zrezbarjena iz enega kosa lesa.

Legenda pravi, da na bregovih med dvema cerkvama Svete Barbare – te v Natkrižovljanu in one v Cirkulanah – raste najboljša vinska trta, ki so jo tu začeli gojiti že Rimljani. Po tej legendi so vino iz teh krajev pili v Rimu že v starem veku pred Kristusovim rojstvom.

Občina Cestica

Občina Cestica se razteza na površini 45,91 km². Po popisu leta 2001 ima 5.593 prebivalcev, ki živijo v 20 naseljih, ki so vsa na obmejnem območju z Republiko Slovenijo.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten dvorec Križovljangrad
- majur Babinec
- arheološki najdišči v Babincu (antična cesta) in pri župnijskem dvoru v Natkrižovljanu
- zaščiten Miklinova kapela u Križanču in kapela Sv. Lovrenca v Malem Lovrečanu
- vaški naselji Mali Lovrečan in Veliki Lovrečan kot zaščiteni zgodovinski gradbeni celoti
- zaščiteni cerkvi Sv. Barbare v Natkrižovljanu in Povzdignjenje Sv. Križa v Radovcu
- kurija župnijskega dvora v Natkrižovljanu

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- park Križovljangrad

Križev pot v Vinici

Občina Vinica

Po popisu leta 2001 ima Občina Vinica 3.747 prebivalcev, ki živijo v 7 naseljih.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten urbanistična celota naselja Vinica (dvorca Vinica Donja in Vinica Gornja, srednjeveški burg, pranger-sramotilni steber, kurija Polanski, posest Nitzky in Keglević, javni studenec, zgradba Kmetijske zadruge, pokopališče, steber Sv. Benedikta in Sv. Nepomuka, poklonac Sv. Jakoba starejšega in Utrujenega Kristusa, kurija župnijskega dvora)
- zaščiten cerkev Sv. Marka Evangelista
- zaščiten dvorca Opeka v Marčanu in Banjski dvori v Gornjem Ladanju
- arheološki najdišči Bela pečina in Šincekova jama
- zaščiten grobna kapela grofa Erdedy v Gornjem Ladanju
- zaščiteni steber Sv. Jurija v Dolnjem Vratnem
- zaščiteni steber s sliko Utrujenega Jezusa v Dolnjem Vratnem

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- arboretum Opeka v Marčanu

Občina Donja Voča

Občina Donja Voča se razteza na površini 35,90 km². Po popisu leta 2001 ima 2.817 prebivalcev, ki živijo v 7 naseljih, ki so vsa na obmejnem območju z Republiko Slovenijo.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten župnijska cerkev Sv. Martina v Donji Voči
- zaščiten kapela Sv. Tomaža in Izidora v Donji Voči
- kurija župnijskega dvora v Donji Voči
- arheološki najdišči Gorušešnjak (vinsko naselje) v Donji Voči in Budinščak (naselje)
- ruralna arhitektura v Donji Voči
- zaščiten arheološko področje votline Vindija v Reki Vočanski

- ruralni celoti Reke Vočanske in Gornje Voče

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- votlina Vindija kot geološko-paleontološki spomenik narave

Občina Klenovnik

Po popisu leta 2001 ima Občina Klenovnik 2.278 prebivalcev, ki živijo v 6 naseljih.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- arheološka najdišča Mačkova votlina ali Velika pečina v Gorancu, burg Klenovnik in Segari selo (tumul) v Klenovniku
- zaščiten dvorec rodbine Draškovič v Klenovniku
- zaščiten župnijska cerkev Sv. Trojstva v Klenovniku
- zaščiten steber Sv. Ivana Nepomuka v Klenovniku
- zaščiten kapela Sv. Vuka v Vukovoju
- ruralna celota v naseljih Oreški in Kolareki v Vukovoju

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- park v Klenovniku
- rastišče črnikaste sase – *pulsatilla pratensis* na Vukovoju kot botanični naravni spomenik

Mesto Lepoglava

Mesto Lepoglava se razteza na površini 66,42 km². Po popisu leta 2001 ima 8.718 prebivalcev, ki živijo v 16 naseljih, od katerih jih je 12 na hribovitem obmejnem območju z Republiko Slovenijo.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten cerkev Sv. Marije v Lepoglavi
- zaščiten samostanski kompleks v Lepoglavi
- zaščiten župnijski dvor v Lepoglavi
- zaščiten kapele Sv. Jurija, Sv. Tomaža v Kamenici, Sv. Florijana v Zlogonju in Matere Božje Snežne v Žarovnici
- kapele Sv. Ivana na Gorici v Lepoglavi, Sv. Franca Ksavra v Donji Višnjici in Sv. Jakoba v Očuri
- arheološka najdišča Bračkova pečina, Gorica: utrdba – burg Lepoglava, hribče Budim, Kameni vrh ali Gaveznica, Gradišče: utrdba – burg Kamenica, Kukelj (naselje na platoju) v Donji Višnjici, stene Tri Žakli v Donji Višnjici
- zaščiten župnijska cerkev Sv. Bartola v Kamenici
- kurija župnijskega dvora v Kamenici
- ruralna celota v Kamenici
- zaščiten župnijska cerkev Vnebovzetja Device Marije v Donji Višnjici
- župnijski dvor v Donji Višnjici
- ruralne celote v Donji Višnjici, Gornji Višnjici in v Žarovnici

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten spomenik narave Gaveznica (nahajališče poldragega ahata)
- načrtovani naravni park Trakoščan (Hrvaško Zagorje)

Občina Bednja

Občina Bednja se razteza na površini 76,60 km². Po popisu leta 2001 ima 4.765 prebivalcev, ki živijo v 25 naseljih.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- zaščiten dvorec rodbine Draškovič v Trakoščanu
- zaščiten kapela Sv. Ivana v Trakoščanu
- zaščiten steber s kipom Madone v Bednji
- tradicionalna stavbna arhitektura v Bednji
- zaščiten kurija župnijskega dvora v Bednji
- župnijska cerkev Sv. Marije v Bednji
- ruralne celote s tradicionalno arhitekturo Hum nad Bednjo, Benkovac, zaselek Jagarinci v naselju Jamno, Mali Gorenc, Rinkovec, zaselek Kralji v Šinkovici Šaškoj in Vrbno
- arheološko najdišče na hribu Želimor: naselje – utrdba u Benkovcu
- zaščiten župnijska cerkev Sv. Petra in Pavla v Cvetlinu
- ruševina gradiča Cvetlin

- kapela Sv. Treh Kraljev v Meljanu
- zaščiteni kapela Sv. Jožefa v Svetem Josipu
- župnijska dvor v Svetem Josipu
- kapela Sv. Valentina v Vrbnem
- predstava: Bednjanska svadba (izvorno bednjansko narečje)
- kompleks Bednjanska Hiža u Jamnom

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- Trakošćansko jezero in gozdni park Trakošćan
- Načrtovani naravni park Trakošćan (Hrvaško Zagorje)

Občina Đurmanec

Občina Đurmanec se razteza na površini 58,4 km². Po popisu leta 2001 ima 4.507 prebivalcev, ki živijo v 13 naseljih, ki so vsa na obmejnem območju z Republiko Slovenijo.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- župnijska cerkev Sv. Jurija v Đurmancu
- kapele **Kraljice krone** v Gornjem Maclju, Blažene Device Marije v Hromcu in Gospe Lurdske v Goričanovcu

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- Maceljski gozd

Občina Jesenje

Občina Jesenje se razteza na površini 24 km². Po popisu leta 2001 ima 1.651 prebivalcev, ki živijo v 5 naseljih, ki so vsa na obmejnem območju z Republiko Slovenijo.

Kulturna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- župnijska cerkev Sv. Ivana Krstnika v Gornjem Jesenju
- župnijski dvor v Gornjem Jesenju

Naravna dediščina (zaščiteno/evidentirano)

- Maceljski gozd